

PETER HANDKE

SOOVIDETA ÕNNETU

Saksa keelest tõlkinud Eve Sooneste

Originaali tiitel:
Peter Handke
Wunschloses Unglück. Erzählung
Suhrkamp Verlag, 2001

Toimetanud Õie Ristioja
Sarja kujundanud Jüri Jegorov
Disainer Villu Koskaru

Esmatrükk Residenz Verlag Salzburg 1972
© Peter Handke 1972
All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin
Tõlge eesti keelde © Eve Sooneste ja Tänapäev, 2020

ISBN 978-9949-85-692-3

Trükitud OÜ Greif trükikojas

„He not busy being born is busy dying”

– Bob Dylan

5

*„Dusk was falling quickly. It was just after 7 p.m.,
and the month was October.”*

– Patricia Highsmith,
„A Dog’s Ransom”

Kärnteni kohaliku ajalehe pühapäevanumbris seisis rubriigis „Mitmesugust” järgmine teade: „Ööl vastu laupäeva sooritas 51-aastane A.-st (G. vallast) pärit koduperenaine enesetapu, võttes sisse üledoosi unerohu.”

Minu ema surmast on nüüd möödas peaaegu seitse nädalat ja ma tahaksin asuda tööle, enne kui vajadus temast kirjutada, mis oli matuste ajal nõnda tugev, muutub uuesti nürimeelseks keeletuseks, millega ma enesetaputeatele reageerisin. Jah, asuda tööle: sest vajadus emast midagi kirjutada, nii äkki, kui see mõnikord ka ei teki, on teisalt nii ebamäärane, et pean end tööks kokku võtma, muidu toksin, kuidas tuju tuleb, kirjutusmasinal aina sama tähte paberile. Sellisest liigutusteraapiast üksi ei oleks mulle kasu, see muudaks mind ainult veel loiumaks ja tuimemaks. Samahästi võiksin ära sõita – olles teel, reisil, käiks mu totter uimerdamine ja tegevusetult logelemine mulle ka vähem närvidele.

Juba paar nädalat ärritun tavalisest kergemini, segaduse, külma ja vaikuse korral ei saa minuga peaaegu üldse jutule, kummardun iga karvatuusti ja leivakübeme järele põrandal. Mõnikord imestan, et asjad, mida hoian, pole mul juba ammu käest pudenenud, nii tundetuks muutun äkki sellele enesetapule mõeldes. Ja ikkagi igatsen ma neid silmapilke, sest siis lõpeb nürimeelsus ja pea muutub täiesti selgeks. See on ehmatus, mis parandab mu enesetunnet: enam ei ole igavust, on vastupanuta keha, pole väsitavaid kaugusi, on aja valutu möödumine.

8

Kõige hullem sel hetkel oleks teise inimese osavõtlik pilk või sõna. Siis vaataksin kohe kõrvale või paneksin teise vakatama; sest mul on vaja tунnet, et see, mida parajasti kogen, on mõistetamatu ja vahendamatu: ainult siis tundub ehmatus mulle mõtestatud ja tõeline. Kui selle kohta küsida, tunneksin kohe jälle igavust ja kõik muutuks korruga ebatõeliseks. Nii jutustan aeg-ajalt täiesti põhjusega inimestele siiski ema enesetapust ja vihastan, kui nad sõandavad selle kohta midagi öelda. Siis meeldiks mulle, kui mu tähelepanu kohe jälle kõrvale juhitaks ja mind millegagi tõgataks.

Kui James Bondilt tema viimases filmis küsiti, kas vastane, kelle ta just üle trepirinnatise heitis, on surnud, ja too vastas: „Loodetavasti!”, pani see mind kergendunult naerma. Naljad suremise ja surma üle ei häiri mind sugugi, tunnen end neid kuuldes isegi hästi.

Need hirmuhetked on alati ka üpris lühikesed, pigem ebatõelisuse kui hirmuhetked, veidi hiljem sulgub kõik taas, ja kui oled kellegagi koos, üritad kohe olla tema vastu

iseäranis tähelepanelik, justkui oleksid temaga äsja ebavii-
sakas olnud.

Muide, sellest ajast alates, kui kirjutama hakkasin, tundu-
vad mulle need silmapilgud, ilmselt just seetõttu, et püüan
neid võimalikult täpselt kirjeldada, olevat kaugemale nih-
kunud ja möödunud. Kui ma neid kirjeldan, hakkab neid
mäletama oma elu lõpetatud perioodina, ning meenutamise
ja sõnastamise pingutus pakub mulle nii palju tegevust, et
viimaste nädalate põgusad unelushetked on mulle juba vöö-
raks muutunud. Mul olid aeg-ajalt lihtsalt sellised „seisun-
did”: igapäevased kujutluspildid, mis olid niigi vaid aastate-
ja aastakümnetevanuste algkujutluste kümneid kordi leier-
datud kordused, lagunesid äkitselt koost ning mu teadvus
hakkas tekkinud tühjusest lausa valutama.

Nüüd on see möödas, nüüd mul neid seisundeid enam ei
ole. Kui ma kirjutan, siis kirjutan paratamatult varasemast,
millestki läbi elatust, vähemalt kirjutamise ajaks. Tavaliselt,
kui tegelen kirjanudusega, muutun inimesest pealiskaudseks
ja esemestatuks meenutamise ja sõnastamise masinaks. Ja
ma kirjutan oma ema lugu, sest arvan, et tean temast ja sel-
lest, mis teda surma viis, rohkem kui mõni võõras interv-
jueerija, kes suudaks selle huvitava enesetapujuhtumi reli-
gioosete, isikupsühholoogiliste või sotsioloogiliste une-
näoseletustabelite abil tõenäoliselt vaevata lahti harutada,
ja kirjutan ka enda huvides, sest ma ärkan ellu, kui mul
on midagi teha, ja viimaks ka sellepärast, et tahaksin selle
VABASURMA samamoodi nagu mõni kõrvaline interv-
jueerija, ehkki teisel moel, muuta juhtumiks.

Mõistagi on kõik need põhjendused täiesti suvalised ja asendatavad teiste sama suvalistega. Need olid lihtsalt äärmise keeletuse põgusad hetked ja vajadus neid sõnastada – samad põhjused kirjutamiseks, nagu alati on olnud.

Kui matustele tulin, leidsin ema rahataskust postikviitungi numbriga 432. Ta oli veel reede õhtul, enne kui koju läks ja tablette võttis, saatnud mulle Frankfurti tähitatud kirja testamendi ära kirjaga. (Aga miks veel lisaks KIIRSAADETISENA?) Esmaspäeval olin samas postkontoris, et helistada. Ema surmast oli möödas kaks ja pool päeva ning ma nägin postiametniku ees kollast rulli registreerimiskleepsudega: vahepeal oli saadetud veel üheksa tähitatud kirja, järgmine number oli nüüd 442 ning see oli minu peas oleva numbriga nõnda sarnane, et sattusin esimesel hetkel segadusse ja pidasin kõike juhtunut arusaamatuseks. Tahtmine sellest kellelegi rääkida tõstis tõeliselt mu tuju. Oli ju nii helge päev; lumi; me sõime maksakneedlisuppi; „kõik algas sellest ...”: kui niimoodi jutustama hakata, oleks kõik otsekui väljamõeldud, sellega ei pressitaks kuulajailt või lugejailt välja isiklikku osavõttu, vaid esitataks talle lihtsalt üks üsna fantaasiaküllane lugu.

Niisiis algas kõik sellest, et mu ema sündis rohkem kui viiskümmend aastat tagasi samas kohas, kus ta ka hiljem suri. Kogu maa, mis selles piirkonnas kasutuskõlblik oli, kuulus tookord kirikule või aadlikest maaomanikele; osa sellest oli välja renditud lihtrahvale, kes olid peamiselt käsitöölised ja väiketalunikud. Üldine vaesus oli nii

suur, et väikeomand oli veel üsna haruldane. Praktiliselt valitsesid veel 1848. aasta eelsed olud, just selles mõttes, et formaalne pärisorjus oli kaotatud. Minu vanaisa – ta on veel elus ja praeguseks 86-aastane – oli puusepp ning haris lisaks koos naiseaga paari põldu ja heinamaad, mille eest maksis aastarenti. Ta on sloveeni päritolu ja sündinud väljaspool abielu, nagu toona enamik väiketalunike lapsi, kel polnud suguküpsiks saanuna abiellumiseks vara ega pereeluks ruume. Vähemasti oli tema ema jõuka taluniku tütar ning ta isa, kes polnud taluniku silmis muud kui sigitaja, elas nende juures sulasena. Siiski sai ta ema sel moel raha väikese talukoha ostuks.

Pärast mitmeid põlvkondi omandita ja lünklikult täidetud ristimistunnistusega sulaseid, kes sündisid ja surid võõrastes kambrites ega jätnud maha pärandust, sest nad maeti koos ainsa varanatukese, pühapäevaülikonnaga, kasvav vanaisa esimesena üles ümbruses, kus sai end ka päriselt kodus tunda, mitte olla keegi, kellega vaid igapäevase tööpanuse tõttu leppida tuli.

Läänemaailma majanduslike põhimõtete kaitseks kirjutati hiljuti ühe ajalehe majandusrubriigis, et omand olevat ESEMESTATUD VABADUS. Minu vanaisa kohta, kes oli tookord vaeste ja seega ka võimutute jadas esimene omanik, vähemasti esimene kinnisvaraomanik, see võib-olla veel kehtis: teadmine, et omatakse midagi, oli nii vabastav, et pärast põlvkondadepikkust tahtetust sai äkki areneda tahe: saada veel vabamaks, ja see tähendas ainult, mis oli vanaisa olukorras kindlasti õigustatud, omandi kasvatamist.